

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

П'ЯТА СЕКЦІЯ

**СПРАВА «КАГАНОВСЬКИЙ ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF KAGANOVSKYY v. UKRAINE)**

(Заява № 2809/18)

РІШЕННЯ

Ст. 3 (матеріальний аспект) • Таке, що принижує гідність, поводження
• Короткострокове поміщення особи з психічними розладами у відділення інтенсивного догляду психоневрологічного інтернату, в приміщенні загального користування, де їй було відведено 2,5 квадратні метри особистого простору, та наявність інших обтяжуючих аспектів, призвела до значного емоційного стресу і погіршення психічного здоров'я • Хвороба заявника зробила його більш вразливим, ніж звичайну особу, позбавлену свободи
П. 1 ст. 5 • Незаконне позбавлення свободи шляхом поміщення до відділення інтенсивного догляду
П. 4 ст. 5 • Відсутність передбаченого законодавством порядку звернення заявника до суду щодо перевірки законності застосування ізоляції
П. 5 ст. 5 • Не забезпечено право на відшкодування

СТРАСБУРГ

15 вересня 2022 року

ОСТАТОЧНЕ
15.12.2022

Це рішення набуло статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції. Його текст може підлягати редакційним виправленням.

У справі «Кагановський проти України»

Європейський суд з прав людини (П'ята секція), засідаючи палатою, до складу якої увійшли:

Сіофра О'Лірі (*Síofra O'Leary*), Голова,
Мартіньш Мітс (*Mārtiņš Mīts*),
Ганна Юдківська (*Ganna Yudkivska*),
Стефані Моро-Вікстром (*Stéphanie Mourou-Vikström*),
Лятіф Гусейнов (*Latif Hüseyinov*),
Арнфінн Бордсен (*Arnfinn Bårdsen*),
Маттіас Гуйомар (*Mattias Guyomar*), судді,

та Віктор Соловейчик (*Victor Soloveytschik*), Секретар секції,
з огляду на:

заяву (№ 2809/18), яку 04 січня 2018 року подав до Суду проти України на підставі статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) громадянин України, пан Володимир Володимирович Кагановський (далі – заявник);

рішення повідомити про заяву Уряд України (далі – Уряд);

зауваження сторін;

після обговорення за зачиненими дверима 23 листопада 2021 року і 01 лютого 2022 року

постановляє таке рішення, що було ухвалено в останню дату:

ВСТУП

1. Ця справа стосується скарг заявника на поміщення його до «відділення посиленого (інтенсивного) догляду» Київського психоневрологічного інтернату у період з 27 червня до 06 липня 2017 року і на побутові умови там. Основні порушені ним питання пов'язані з пунктами 1, 4 і 5 статті 5 Конвенції (стверджувана незаконність поміщення заявника до відділення інтенсивного догляду психоневрологічного інтернату та відсутність у нього можливості оскаржити його законність і отримати відшкодування) і статтею 3 Конвенції (умови поміщення до відділення інтенсивного догляду).

ФАКТИ

2. Заявник народився у 1958 році. Заявника, якому була надана правова допомога, представляли пані В. Лебідь, пані О. Проценко та пан М. Тарахало, юристи Української Гельсінської Спілки з прав людини (далі – УГСПЛ).

3. Уряд України представляла виконувач обов'язків Уповноваженого, пані О. Давидчук з Міністерства юстиції.

4. Факти справи, надані сторонами, можуть бути узагальнені таким чином.

I. ПЕРЕБУВАННЯ ЗАЯВНИКА В ПСИХОНЕВРОЛОГІЧНОМУ ІНТЕРНАТІ ТА ЙОГО ПОМІЩЕННЯ ДО ВІДДІЛЕННЯ ІНТЕНСИВНОГО ДОГЛЯДУ

5. 11 вересня 2012 року Подільський районний суд міста Києва (далі – Подільський суд) визнав заявника недієздатним. Суд обґрунтував своє рішення результатами судово-психіатричної експертизи від 26 червня 2012 року, якою було встановлено, що заявник страждав на хронічне захворювання у формі параноїдної шизофренії.

6. 28 серпня 2013 року Подільський суд призначив батька заявника його опікуном.

7. 06 серпня 2014 року заявника добровільно госпіталізували до Київського психоневрологічного інтернату (далі – психоневрологічний інтернат), державного закладу соціального захисту населення, підпорядкованого Департаменту соціальної політики Виконавчого органу Київської міської ради (далі – Департамент).

8. Згідно з листами Департаменту та психоневрологічного інтернату від 12 березня і 13 травня 2019 року, підготовленими у відповідь на запит Уряду, відколи заявник почав страждати на психічний розлад, його стан погіршувався, внаслідок чого він втратив роботу, сім'ю та житло, і неодноразово госпіталізувався до психіатричних лікарень. Після виписки з лікарень він нехтував рекомендаціями лікарів, не приймав належних медичних препаратів, зловживав алкогольними напоями; взяв кредити у банках, витратив грошові кошти на ігрові автомати і не погасив кредити. Після госпіталізації до психоневрологічного інтернату він періодично проявляв агресію до оточуючих, був безглуздий у вчинках та висловлюваннях, не міг до кінця усвідомлювати свій стан і не вважав, що мав захворювання.

9. Згідно із зазначеними листами заявник міг вільно пересуватися як всередині, так і за межами психоневрологічного інтернату у період часу, встановлений правилами внутрішнього розпорядку. Йому було дозволено залишати територію психоневрологічного інтернату для побачень з рідними та знайомими. З 2014 року він самостійно відвідував місцевий реабілітаційний центр, міг відвідувати лікарів за межами інтернату і контактувати з правозахисними організаціями, зокрема УГСПЛ. Психоневрологічний інтернат ніколи не забороняв йому залишати свою територію; до того ж інтернат повністю підтримував та заохочував його вести соціальне та різностороннє життя з метою його реабілітації.

10. 15 травня 2015 року Подільський суд призначив брата заявника, пана К., його новим опікуном.

11. 19 червня 2017 року юрист УГСПЛ звернулася до директора психоневрологічного інтернату з листом, яким повідомила, що згідно з

положеннями Закону України «Про психіатричну допомогу» заявник звернувся за юридичною консультацією до УГСПЛ і подав заяву до Подільського суду про поновлення своєї дієздатності (див. пункт 32). Юрист просила директора повідомити їй про можливість участі заявника у судовому засіданні 05 липня 2017 року, а у випадку неможливості участі повідомити про причини його відсутності. Вона долучила копію судової повістки та копію ухвали Подільського суду про відкриття провадження.

12. 23 червня 2017 року пан К. письмово звернувся до психоневрологічного інтернату з проханням заборонити заявнику залишати територію психоневрологічного інтернату, як стверджувалося, у зв'язку з погіршенням стану його здоров'я.

13. 27 червня 2017 року заявника перевели до відділення посиленого (інтенсивного) догляду психоневрологічного інтернату, яке він сам називав «ізолятором».

14. Згідно з медичною документацією заявника того дня його стан «дещо змінився»; він був збуджений, багатослівний і некерований. На вході до психоневрологічного інтернату він взяв посылку, яку принесли для його співмешканця пана С., і відніс її до своєї кімнати. Він роздратовано відповів лікареві, що зробив так на прохання пана С., хоча знав, що посылку мали принести працівники психоневрологічного інтернату. Процеси його мислення були поверховими та швидкими; він заперечував наявність галюцинацій і не демонстрував їх у поведінці; від госпіталізації відмовився. Лікар вирішив помістити його «під нагляд» у зазначеному відділенні, яке в медичній документації позначалося як «з/в» – закрите відділення.

15. Згідно з подальшими листами Департаменту від 12 березня та 11 квітня 2019 року та листом психоневрологічного інтернату від 13 травня 2019 року, у психоневрологічному інтернаті не було «ізоляторів» і до підопічних не застосовувалися заходи фізичного впливу. Натомість 27 червня 2017 року заявника помістили до відділення інтенсивного догляду, куди поміщали лише підопічних, чий стан погіршувався, і які становили небезпеку для себе та оточуючих. У відділенні інтенсивного догляду їм проводилися додаткові разові медичні маніпуляції з метою не допустити загострення захворювань та госпіталізації до психіатричної лікарні, а також убезпечити їх від заподіяння собі та оточуючим шкоди. Відділення інтенсивного догляду забезпечувалося цілодобовим безперервним спостереженням; здійснювався щоденний обхід лікарів для відслідковування динаміки стану підопічних; був організований цілодобовий пост молодшого медичного персоналу і тричі на добу здійснювалося виконання лікарських призначень.

16. Стосовно заявника, то у вказаних листах зазначалося, що він був поміщений до відділення інтенсивного догляду у зв'язку із загостренням його психіатричного захворювання; рішення про його

переведення було ухвалено виключно для його власного здоров'я та безпеки і захисту інших, а також для більш ефективного реагування на приступи, які в нього виникали, і контролю загострення його стану. На той момент заявник демонстрував некеровані та неадекватні судження та вчинки; не виявляв критики щодо погіршеного свого стану; він продемонстрував значні логіко-структурні порушення в мисленні та з вираженою роздратованістю відстоював правоту своїх нераціональних дій. Під час перебування у відділенні інтенсивного догляду його поведінка та емоційний стан коливалися; він був амбівалентним у своїх намірах; неодноразово змінював своє рішення щодо зміни опікуна; його настрій з тривожного переростав до субдепресивного; і в бесіді з лікарем він просив допомоги.

17. Стосовно умов у відділенні інтенсивного догляду у листах також зазначалося, що у відділенні було дві кімнати площею 10 і 15 квадратних метрів, в яких могло розміщуватися до шести підопічних. У кімнатах були ліжка, приліжкові тумбочки, шафи для одягу та окремі санвузли. Відділення належним чином освітлювалося та регулярно провітрювалося. Підопічні, які перебували у відділенні інтенсивного догляду, мали можливість безперешкодно виходити з нього на прогулянку під контролем чергового медичного персоналу та згідно з встановленим графіком; мали змогу безперешкодно відвідувати їдальню та перукаря, брати участь у культурно-масових заходах в клубі психоневрологічного інтернату у супроводі чергового медичного персоналу; за потреби могли відвідувати лікаря; вони могли вільно користуватися своїми мобільними телефонами, а також зустрічатися з рідними, опікунами та знайомими. На момент подій у відділенні інтенсивного догляду були двері з металевими перегородками для постійного та інтенсивного догляду за підопічними, проте після ремонту їх замінили на металопластикові.

18. Заявник стверджував, що хоча він перебував у психоневрологічному інтернаті добровільно, він ніколи не погоджувався і ніколи не бажав бути переведеним до зазначеного відділення. 27 червня 2017 року до нього прийшов медбрат і сказав: «Збирай свої речі для переміщення до закритого [відділення]». Однак підстав для його переведення не було, оскільки на той момент його стан не погіршувався, він не виявляв агресії та не становив небезпеки для себе чи оточуючих; йому не пропонували госпіталізацію перед поміщенням до відділення інтенсивного догляду; він не отримував додаткового лікування у відділенні; він не перебував там під регулярним наглядом лікаря, а медсестри приходили лише вранці та ввечері. Переведення підопічних психоневрологічного інтернату до відділення інтенсивного догляду застосовувалося як покарання за непокору та різні порушення. Стосовно нього самого, то його помістили до відділення, щоб завадити йому з'явитися у судові засідання, призначене на 05 липня 2017 року (див. пункт 35).

19. Згідно з твердженнями заявника з 27 до 30 червня 2017 року він перебував у відділенні інтенсивного догляду з 07 год 00 хв до 21 год 00 хв; йому дозволили залишати відділення вночі, аби він спав у своїй кімнаті в житловому корпусі. Це згідно з його твердженнями було пов'язано з переповненістю відділення інтенсивного догляду в ті дні; з 30 червня 2017 року він перебував у відділенні постійно. Він проживав у кімнаті площею 15 квадратних метрів зі ще п'ятьма підопічними; також у відділенні інтенсивного догляду була кімната медичного персоналу, їдальня, коридор і туалет. Два входи до відділення інтенсивного догляду були облаштовані металевими ґратами. Підопічні не могли вийти, поки двері не відчиняли працівники психоневрологічного інтернату. У відділенні перебувало близько двадцяти підопічних; деякі з них палили, тому свіжого повітря не було, оскільки вікна в його кімнаті також не відчинялися. Підопічним не дозволялися прогулянки на вулиці; вони могли відвідувати зачинений туалет лише з дозволу медсестри; доступу до питної води не було, тому деяким підопічним доводилося використовувати воду з унітазу. Підопічним дозволялося приймати душ в іншій будівлі, лише коли від них починало неприємно пахнути. Їжу з їдальні приносили; декілька разів їжу заявника з'їдали інші підопічні.

20. Згідно із записом, внесеним до медичної карти заявника 30 червня 2017 року, того дня його батько прийшов до нього і вони прогулялися територією психоневрологічного інтернату, після чого пішли до лікаря та показали йому заяву заявника до Подільського суду про припинення ініційованого ним провадження щодо поновлення дієздатності, та скасування засідання, призначеного на 05 липня 2017 року (див. пункт 35), на тій підставі, що стан його здоров'я не покращився і поновлення його дієздатності було б передчасним. Заявник пояснив лікареві, що не хотів, аби вказане провадження продовжувалося, оскільки це погіршило б його стосунки з батьком і братом. Він перебував у поганому настрої, але в іншому «без змін».

21. 05 липня 2017 року юрист УГСПЛ та журналіст відвідали психоневрологічний інтернат, щоб переконатися, чи було все добре у заявника, оскільки він не з'явився у судове засідання, призначене на той день (див. пункт 35), а його мобільний телефон був вимкнений. Після того, як вони викликали поліцію, і працівники поліції прибули, персонал психоневрологічного інтернату зрештою дозволив юристу поговорити із заявником в одному з приміщень психоневрологічного інтернату та у присутності психіатра. Після цього і перед тим, як залишити психоневрологічний інтернат, юрист вирішила повернутися, зайшла до корпусу, де знаходилося відділення інтенсивного догляду, і сфотографувала заявника, який стояв у відділенні разом з іншими підопічними за вхідними дверима з металічними перегородками. Згідно із записом, внесеним до медичної карти заявника того дня, після цього візиту його стан погіршився: його настрій зіпсувався, він став

роздратованим, швидкість мислення змінилася з уповільненої на прискорену. Він намагався пояснити юристу, що не бажав псувати стосунки з братом і батьком, на що юрист відповіла, що вони знайдуть йому нового та кращого опікуна. Роздратування заявника посилилося. Убезпечити його від спілкування із юристом не вдалося навіть після прибуття працівників поліції. Висновок, зазначений в медичній карті, полягав у тому, що заявник мав залишатися під наглядом і його стан потребував контролю. Згідно з твердженнями заявника його стан погіршився не у зв'язку з візитом юриста, а у зв'язку з його переведенням до відділення інтенсивного догляду та тим, що лікар накричав на нього.

22. 06 липня 2017 року заявника повернули до його кімнати у житловому корпусі. У записі, зробленому у його медичній карті того дня, вказувалося про відсутність суттєвих змін у його стані; він скаржився на поганий настрій, який він пов'язував з бажанням його брата відмовитися бути його опікуном, тому заявник «благав» лікаря переконати його брата не відмовлятися від опікунства; він не марив та не мав галюцинацій, і не виявляв критики до свого стану; було вирішено продовжити нагляд за ним в кімнаті житлового корпусу. Згідно з листами Департаменту та психоневрологічного інтернату від 11 квітня та 13 травня 2019 року заявника перевели назад до його кімнати, оскільки його стан «значно» покращився та стабілізувався, а також з метою запобігання загостренню конфлікту з представниками УГСПЛ.

23. 31 липня 2017 року юрист УГСПЛ подала до поліції «повідомлення про злочин» у зв'язку з поміщенням заявника до «ізолятора», зазначивши про відсутність медичних або законних підстав для його поміщення туди. Працівники поліції передали інформацію до Департаменту для «надання фахової та правової оцінки» діям працівників психоневрологічного інтернату у зв'язку з твердженнями юриста.

24. 28 вересня 2017 року юрист УГСПЛ написала директору Департаменту, повідомивши його, що працівники поліції направили їй «повідомлення про злочин» до Департаменту та просила директора надіслати їй свою відповідь щодо фактів, наведених у повідомленні, та поінформувати про вжиті у зв'язку з цим заходи. Вона долучила лист працівників поліції та копію «повідомлення про злочин». 03 листопада 2017 року Департамент відписав юристу УГСПЛ, порадивши звернутися з цим питанням до поліції.

25. 07 жовтня 2017 року пан К. звернувся до директора психоневрологічного інтернату, вимагаючи заборонити заявнику за відсутності пана К. зустрічатися з іншими людьми, зокрема з юристами УГСПЛ. Він також просив директора заборонити заявнику самотійно або у супроводі інших осіб залишати територію психоневрологічного інтернату.

26. 09 жовтня 2017 року психоневрологічний інтернат повідомив Департамент, що висновки юриста УГСПЛ про стверджувані порушення прав заявника ґрунтувалися виключно на його словах, незважаючи на визнання його недієздатним. Заявник був поміщений не до «ізолятору», а до відділення інтенсивного догляду психоневрологічного інтернату у зв'язку з погіршенням його стану.

27. 13 жовтня 2017 року юрист УГСПЛ надіслала до поліції «повідомлення про злочин» поштою.

28. 30 жовтня 2017 року юрист УГСПЛ поскаржилася до суду на невнесення працівниками поліції відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР).

29. 29 листопада 2017 року Оболонський районний суд міста Києва зобов'язав працівників поліції внести до ЄРДР відомості, повідомлені юристом. Юрист УГСПЛ був присутній у цьому засіданні.

30. Зрештою, 26 лютого 2019 року працівники поліції внесли відомості до ЄРДР. Сторони не повідомили суд про результати розслідування.

31. 03 березня 2021 року представники заявника повідомили Суд, що у січні 2021 року їм стало відомо від адміністрації психоневрологічного інтернату, що заявник помер 25 грудня 2019 року.

II. ПРОВАДЖЕННЯ ЩОДО ПОНОВЛЕННЯ ДІЄЗДАТНОСТІ ЗАЯВНИКА

32. У грудні 2016 року заявник звернувся до свого опікуна та органів опіки з проханням призначити нову судово-психіатричну експертизу або подати до суду заяву про поновлення його дієздатності, оскільки його стан покращився. Він не отримав від них відповіді, оскільки згідно з його твердженнями його опікун завжди був проти поновлення його дієздатності. 02 лютого 2017 року заявник за допомогою юристів УГСПЛ особисто направив таку заяву до Подільського суду.

33. 27 лютого 2017 року суд вирішив повернути вказану заяву без розгляду на тій підставі, що національне законодавство не передбачало звернення недієздатної особи із заявою про поновлення її дієздатності.

34. 12 квітня 2017 року за апеляційною скаргою заявника Апеляційний суд міста Києва (далі – апеляційний суд) скасував зазначену ухвалу та направив справу на новий розгляд до Подільського суду.

35. Листом від 27 квітня 2017 року Подільський суд викликав заявника у судові засідання, призначене на 05 липня 2017 року.

36. 05 липня 2017 року Подільський суд залишив заяву заявника від 02 лютого 2017 року без розгляду на підставі його заяви від 30 червня 2017 року (див. пункт 20). У судовому засіданні пан К. підтримав заяву

заявника про залишення заяви про поновлення дієздатності без розгляду. Заявник не з'явився у це засідання.

37. 18 грудня 2017 року заявник звернувся з листом до апеляційного суду, оскаржуючи по суті ухвалу від 05 липня 2017 року.

38. У незазначену дату пан К. подав до апеляційного суду заяву про відмову від зазначеної апеляційної скарги.

39. 21 грудня 2017 року апеляційний суд закрити провадження на підставі цієї заяви про відмову від апеляційної скарги.

40. 15 серпня 2018 року за касаційною скаргою заявника Верховний Суд скасував вказану ухвалу та направив справу на новий розгляд до апеляційного суду.

41. 20 вересня 2018 року апеляційний суд скасував ухвалу від 05 липня 2017 року та направив справу на новий розгляд до Подільського суду. 17 січня та 28 травня 2019 року відповідно, останній суд відкрив провадження та призначив нову судово-психіатричну експертизу заявника. Юристи УГСПЛ були присутні у зазначених засіданнях 20 вересня 2018 року та 28 травня 2019 року. Сторони не повідомили Суд про результати цього провадження.

ВІДПОВІДНА НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА

I. ВІДПОВІДНІ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО ТА ПРАКТИКА

A. Цивільний кодекс України 2003 року

42. Стаття 16 передбачає, що кожна особа має право звернутися до суду за захистом свого немайнового або майнового права та інтересу. Припинення дії, яка порушує відповідне право – це один із доступних способів юридичного захисту у зв'язку з цим.

43. Стаття 23 передбачає, що особа має право на відшкодування моральної шкоди, завданої внаслідок порушення її права.

44. Стаття 1167 передбачає, що моральна шкода, завдана фізичній або юридичній особі неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю, відшкодовується особою, яка її завдала, за наявності її вини. Положення також визначає окремі ситуації, в яких шкода відшкодовується незалежно від вини відповідного органу державної влади чи особи, зокрема у випадку незаконного притягнення до кримінальної відповідальності і незаконного застосування запобіжного заходу.

В. Цивільний процесуальний кодекс України 2005 року

45. Пункт 2 частини третьої статті 121 на момент подій передбачав, що суд мав повернути позовну заяву без розгляду, якщо вона була подана недієздатною особою.

46. Після змін, внесених 15 грудня 2017 року, Кодекс більше не містить зазначене положення. Натомість стаття 47 передбачає, що особи, цивільна дієздатність яких обмежена, можуть особисто здійснювати свої цивільні процесуальні права та виконувати обов'язки в суді у справах, що виникають з відносин, в яких вони особисто беруть участь, якщо інше не встановлено законом.

С. Закон України «Про психіатричну допомогу» 2000 року

47. Закон, головним чином, регулює надання медичної допомоги в психіатричних закладах, у тому числі госпіталізацію осіб з психічними розладами в примусовому порядку. Проте він також містить декілька положень щодо психоневрологічних закладів соціального захисту. Стаття 23 регулює порядок поміщення осіб з психічними розладами до таких закладів, а стаття 24 регулює переведення та виписку з них. Підставами для поміщення до психоневрологічних закладів соціального захисту є особиста заява особи, яка страждає на психічний розлад, або її опікуна, та висновок лікарської комісії за участю лікаря-психіатра. Підставами для виписки з таких закладів є: (i) заява особи та висновок комісії лікарів-психіатрів про можливість особи задовольняти свої основні життєві потреби самостійно; (ii) заява її опікуна; або (iii) рішення суду про незаконне поміщення особи до такого закладу.

Д. Правила 2016 року

48. 24 березня 2016 року Міністерство охорони здоров'я України затвердило «Правила застосування фізичного обмеження та (або) ізоляції при наданні психіатричної допомоги особам, які страждають на психічні розлади» (далі – Правила 2016 року).

49. Правило 1 передбачає, що фізичне обмеження та (або) ізоляція особи застосовуються при наданні стаціонарної медичної допомоги в державних та комунальних психіатричних закладах охорони здоров'я.

50. Правило 3 визначає, що ізоляція становить собою відокремлення від оточуючих осіб, які становлять безпосередню небезпеку для себе або інших осіб, з метою унеможливлення скоєння суспільно небезпечного діяння або для надання медичної допомоги.

51. Правило 4 передбачає, що під час застосування ізоляції особа має перебувати під постійним наглядом медичного персоналу та

лікаря-психіатра. Згідно з Правилами 5 і 7 факт та обґрунтування застосування ізоляції повинні фіксуватися в медичній документації.

52. Згідно з Правилем 8 строк разового застосування ізоляції не може перевищувати вісім годин. Для продовження строку необхідне нове призначення щонайменше двох лікарів-психіатрів. Кожні дві години лікар-психіатр повинен оцінювати зміни у психічному та фізичному стані пацієнта та фіксувати їх у медичній документації. У нічний час ізоляція застосовуватись не може. Застосування ізоляції припиняється негайно після покращення стану особи до рівня, що не становить загрози для неї та оточуючих.

53. У Правилі 9 зазначено, що приміщення, в якому застосовується ізоляція, має мати площу не менше 7 квадратних метрів і достатньо великі вікна, щоб забезпечити природне освітлення та приплив свіжого повітря.

Е. Типове положення 2016 року

54. Типове положення про психоневрологічний інтернат було затверджено Кабінетом Міністрів України 14 грудня 2016 року. Воно стосується таких питань, як завдання та напрями діяльності психоневрологічних інтернатів, умови влаштування, переведення та відрахування з інтернатів, показання та протипоказання для направлення особи до інтернату, умови проживання в них тощо.

55. Пункт 1 передбачає, що психоневрологічний інтернат – це стаціонарний інтернатний заклад для соціального захисту, що утворюється для тимчасового або постійного проживання (перебування) осіб із стійкими інтелектуальними та/або психічними порушеннями, які потребують стороннього догляду, соціальних послуг, надання медичної допомоги та комплексу реабілітаційних заходів і яким не протипоказане перебування в таких установах.

56. Пункт 4 передбачає, що кожен інтернат розробляє власне положення на основі Типового положення.

57. Пункт 34 передбачає, що в інтернатах можуть утворюватися відділення (кімнати) інтенсивного догляду для підопічних, що мають важкі соматичні та неврологічні розлади або глибокий ступінь слабоумства, дезорієнтовані у місці, часі, навколишньому оточенні, не спроможні до самообслуговування, найпростіших трудових навичок і спілкування з іншими особами, мають потребу у повному медичному та побутовому догляді. Для підопічних, не спроможних до самостійного пересування, забезпечується постільний режим нагляду, для інших – спостережний режим нагляду.

58. Пункт 36 передбачає, що переведення підопічних до іншого відділення (житлової кімнати) та зміна режиму нагляду здійснюються з об'єктивних причин за рекомендацією лікаря, згодою підопічного та з

урахуванням стану його здоров'я із зазначенням відповідної інформації у медичній документації.

Ф. Положення «Про Київський психоневрологічний інтернат»

59. Уряд не надав Положення «Про Київський психоневрологічний інтернат», як просив Суд. Натомість він посилався на листи Департаменту від 12 березня та 11 квітня 2019 року, в яких, у свою чергу, містяться посилання на окремі норми з Положення «Про Київський психоневрологічний інтернат», затвердженого в незазначену дату.

60. Згідно з вказаним листом пункт 1.1 Положення передбачає, що Київський психоневрологічний інтернат є стаціонарною соціально-медичною установою, призначеною для постійного проживання громадян з психоневрологічними захворюваннями, які потребують стороннього догляду, побутового і медичного обслуговування.

61. Пункти 1.3 та 1.4 Положення передбачають, що Київський психоневрологічний інтернат підпорядкований Департаменту та керується Конституцією України, законами України та іншими нормативно-правовими актами з питань, що регулюють діяльність інтернатних установ, наказами Міністерства праці та соціальної політики України, цим Положенням.

62. У листі від 12 березня 2019 року також зазначено, що згідно з його Положенням Київський психоневрологічний інтернат не відносився до закладів охорони здоров'я та не підпорядковувався Міністерству охорони здоров'я України, а також не надавав стаціонарної медичної допомоги.

Г. Наказ 2018 року

63. 16 травня 2018 року Міністерство охорони здоров'я України затвердило наказ № 933 (далі – наказ 2018 року) «Про внесення змін до Переліку закладів охорони здоров'я», який, у свою чергу, був зареєстрований цим міністерством 12 листопада 2002 року. Згідно з цими змінами до зазначеного Переліку були додані заклади системи соціального захисту, що дозволило застосовувати до закладів соціального захисту відповідні законодавчі заходи з питань регулювання надання медичної допомоги в закладах охорони здоров'я, зокрема, Типові положення 2016 року.

Н. Судова практика

64. Уряд посилався на цивільну справу на національному рівні, в якій особа з обмеженою дієздатністю, яка була підопічною у психоневрологічному інтернаті, звернулася з позовом проти цього

закладу, оскаржуючи відмову відпустити її у відпустку на тій підставі, що вона не приймала відповідні ліки та порушувала режим. Ухвалою від 10 серпня 2018 року Мелітопольський районний суд задовольнив позов, встановивши, що інтернат порушив свободу пересування позивача, гарантовану Конституцією України. Посилаючись на статті 23 і 1167 Цивільного кодексу України (див. пункти 43 і 44), суд присудив позивачу відшкодування моральної шкоди, завданої порушенням.

ПРАВО

I. *LOCUS STANDI* УГСПЛ

A. Доводи сторін

65. Уряд стверджував, що УГСПЛ не мав *locus standi*, щоб підтримати заяву, оскільки права за статтями 3 і 5 Конвенції не могли бути передані іншій особі. В якості альтернативи, він доводив, що у цій справі заявник мав брата, який був його опікуном і який не висловив бажання підтримати заяву. Уряд також стверджував, що справи стосовно поміщення осіб з психічними розладами до інтернату вже були предметом усталеної практики Суду, і це свідчило, що ця справа не вимагала подальшого розгляду.

66. УГСПЛ доводила, що після її повідомлення про смерть заявника, вона надіслала лист його братові та опікуну пану К., запитавши його про бажання підтримати заяву від імені заявника. Пан К. отримав листа, проте не відповів на нього й іншим чином не висловив бажання підтримати заяву. УГСПЛ також зазначила, що заявник не був одружений та не мав дітей, і не було відомо про інших родичів, які у нього були та бажали б підтримати його заяву. Тому УГСПЛ висловила власне бажання підтримати розгляд цієї справи. Зокрема, УГСПЛ доводила, що встановила тісний зв'язок із заявником, оскільки її юристи представляли його протягом чотирьох років на національному рівні та під час провадження у Суді. УГСПЛ також стверджувала, що ця справа стосувалася унікального юридичного питання, яке не охоплювалося практикою Суду і становило загальний інтерес, оскільки Суд ніколи не мав нагоди розглянути питання поміщення осіб до відділення інтенсивного догляду в українських психоневрологічних інтернатах або умови такої ізоляції.

B. Оцінка Суду

67. У відповідь на твердження Уряду, що УГСПЛ не має *locus standi* для підтримки розгляду заяви, Суд нагадує, що він вилучав зі свого реєстру заяви, якщо заявник помирає під час провадження, а

жоден спадкоємець чи близький родич не висловлював бажання підтримати заяву (див. рішення у справі «Хірсі Джамаа та інші проти Італії» [ВП] (*Hirsi Jamaa and Others v. Italy*) [GC], заява № 27765/09, пункт 57, ЄСПЛ 2012 з подальшими посиланнями). Особа, яка бажає підтримати заяву, має надати докази свого статусу спадкоємця чи близького родича заявника, або наявності законного інтересу (див. рішення у справі «Леже проти Франції» (вилучення з реєстру) [ВП] (*Léger v. France*) [GC], заява № 19324/02, пункт 43, від 30 березня 2009 року).

68. У цій справі заявник помер під час провадження і жоден його родич не висловив бажання підтримати цю заяву. Лише УГСПЛ висловила бажання зробити це (див. пункти 65 і 66). Проте Суд вважає, що немає необхідності розглядати *locus standi* цієї організації у цьому провадженні, оскільки з наведених далі причин він доходить висновку, що в будь-якому випадку продовження розгляду справи після смерті заявника є виправданим.

69. Суд повторює, що справи стосовно прав людини, які він розглядає, загалом також мають ще й моральний вимір, який він повинен враховувати під час вирішення питання, чи продовжувати розгляд заяви після смерті заявника. Тим паче, якщо порушені у справі питання не обмежуються особою та інтересами заявника (див. рішення у справі «Карнер проти Австрії» (*Karner v. Austria*), заява № 40016/98, пункт 25, ЄСПЛ 2003-IX).

70. Суд неодноразово зазначав, що «його рішення фактично служать не тільки для вирішення справ, поданих до Суду, але загалом для тлумачення, гарантування та розвитку встановлених Конвенцією правил, сприяючи у такий спосіб дотриманню державами зобов'язань, взятих ними як Договірними Сторонами» (див. рішення у справі «Єронович проти Латвії» [ВП] (*Jeronovičs v. Latvia*) [GC], заява № 44898/10, пункт 109, від 05 липня 2016 року).

71. У цій справі порушується серйозне питання, яке стосується проблем за статтями 3 і 5 Конвенції щодо умов поміщення до відділення інтенсивного догляду в психоневрологічному інтернаті та законності такої поміщення. Це питання не обмежується цією заявою та стосується питання загального інтересу з огляду на той факт, що відповідне національне законодавство не було змінено, а також з огляду на вразливість осіб, які перебувають у таких закладах. Продовження розгляду цієї справи дає можливість уточнити Конвенційні стандарти захисту таких осіб.

72. За цих обставин Суд вважає, що повага до прав людини, гарантованих Конвенцією та протоколами до неї, вимагає від нього продовжити розгляд заяви на підставі пункту 1 статті 37 Конвенції *in fine*.

II. МЕЖІ РОЗГЛЯДУ СПРАВИ

73. Після повідомлення про справу заявник подав нову скаргу, посилаючись на статтю 5 Конвенції, стверджуючи, що в період з квітня 2017 року до червня 2018 року його свобода пересування за межами території психоневрологічного інтернату була обмежена за заявою, поданою паном К., як його опікуном, до психоневрологічного інтернату.

74. На думку Суду, нова скарга заявника не є уточненням його первинних скарг до Суду, щодо яких сторони надали зауваження. Тому Суд не вважає за доцільне розглядати ці питання у контексті цієї справи (див. рішення у справі «Пиряник проти України» (*Piryaniuk v. Ukraine*), заява № 75788/01, пункт 20, від 19 квітня 2005 року). Він також зазначає, що після повідомлення про цю справу заявник подав окрему заяву у зв'язку з цим.

III. СТВЕРДЖУВАНІ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 5 КОНВЕНЦІЇ

75. Посилаючись на пункти 1, 4 і 5 статті 5 Конвенції заявник скаржився, що поміщення його до відділення інтенсивного догляду в період з 27 червня до 06 липня 2017 року було незаконним і необґрунтованим, а також згідно з національним законодавством він не мав права оскаржити його законність та отримати відшкодування. Відповідна частина зазначеного положення передбачає:

Стаття 5 Конвенції

«1. Кожен має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом:

...

(е) законне затримання осіб для запобігання поширенню інфекційних захворювань, законне затримання психічнохворих, алкоголіків або наркоманів чи бродяг;

...

4. Кожен, кого позбавлено свободи внаслідок арешту або тримання під вартою, має право ініціювати провадження, в ході якого суд без зволікання встановлює законність затримання і приймає рішення про звільнення, якщо затримання є незаконним.

5. Кожен, хто є потерпілим від арешту або затримання, здійсненого всупереч положенням цієї статті, має забезпечене правовою санкцією право на відшкодування.»

A. Прийнятність

1. Застосовність пункту 1 статті 5 Конвенції

(a) Попередні зауваження

76. Спочатку Суд встановить, чи становило поміщення заявника до відділення інтенсивного догляду у відділенні психоневрологічного інтернату з 27 червня до 06 липня 2017 року зміну умов уже існуючого «законного затримання» в психоневрологічному інтернаті (якщо таке було), а тому виходить за межі пункту 1 статті 5 Конвенції і натомість підпадає під дію статті 3 Конвенції (див. ухвалу щодо прийнятності у справі «Боллан проти Сполученого Королівства» (*Bollan v. the United Kingdom*), заява № 42117/98, ЄСПЛ 2000-V та рішення у справі «Стоян Крастев проти Болгарії» (*Stoyan Krastev v. Bulgaria*), заява № 1009/12, пункт 38, від 06 жовтня 2020 року), або якщо заявник не був «законно затриманий» в психоневрологічному інтернаті, чи становила сама собою зазначена ізоляція «позбавлення свободи», яке підпадає під дію пункту 1 статті 5 Конвенції.

(b) Доводи сторін

(i) Уряд

77. Уряд стверджував, що заявник міг вільно пересуватися територією психоневрологічного інтернату. Посилаючись на інформацію, що міститься в пункті 9, він також доводив, що заявник міг вільно залишати територію психоневрологічного інтернату. Стосовно його поміщення до відділення інтенсивного догляду Уряд посилався на інформацію, наведену в пунктах 16 і 17. Так, він дійшов висновку, що як перебування заявника в психоневрологічному інтернаті, так і його поміщення до відділення інтенсивного догляду не становило «позбавлення свободи» у розумінні пункту 1 статті 5 Конвенції, а тому це положення не було застосовним у його справі. Крім того, оскільки заявник не був «позбавлений свободи» в психоневрологічному інтернаті, його поміщення до відділення не було аспектом уже існуючого затримання, яке підлягає розгляду за статтею 3 Конвенції.

(ii) Заявник

78. Заявник стверджував, що його затримання в психоневрологічному інтернаті було незаконним. Національне законодавство не передбачало примусового догляду в психоневрологічних інтернатах (який натомість надавався в психіатричних лікарнях), і особа з психічним розладом не могла бути поміщена до таких закладів у примусовому порядку. Однак у період з квітня 2017 року до червня 2018 року пан К. декілька разів незаконно

звертався до психоневрологічного інтернату із заявою про заборону заявнику залишати територію психоневрологічного інтернату. Отже, поміщення заявника до відділення інтенсивного догляду з 27 червня до 06 липня 2017 року не було частиною вже існуючого законного затримання.

79. Стосовно самої ізоляції заявник зазначив, що відділення інтенсивного догляду було відокремлене від решти житлової будівлі дверима з металевими ґратами, які можна було відчинити лише ззовні. На момент перебування заявника у відділенні інтенсивного догляду підопічні не мали контакту із зовнішнім світом чи прогулянок, а також споживали їжу у відділенні. Хоча з 27 до 30 червня 2017 року він спав у своїй кімнаті житлового корпусу у зв'язку з переповненістю відділення інтенсивного догляду, потім він весь час перебував замкнений у відділенні. Він зміг покинути відділення інтенсивного догляду на короткий проміжок часу тільки 30 червня 2017 року, коли прийшов його батько, аби переконати його відмовитися від своєї заяви про поновлення дієздатності, та 05 липня 2017 року, коли він зміг поговорити зі своїм юристом після прибуття працівників поліції. Отже, його ізоляція у відділенні інтенсивного догляду підпадала під дію пункту 1 статті 5 Конвенції.

(с) Оцінка Суду

(i) Статус перебування заявника у психоневрологічному інтернаті

80. Суд зазначає, що, як вбачається з доводів сторін, заявник не «був поміщений під варту» в психоневрологічному інтернаті з точки зору національного законодавства. Заявник, якого представляли три захисники, також не скаржився, що його поміщення та перебування в психоневрологічному інтернаті становило «позбавлення свободи» (див. в якості протилежного прикладу рішення у справі «Станев проти Болгарії» [ВП] (*Stanev v. Bulgaria*) [GC], заява № 36760/06, пункти 96, 101 – 107 і 133 – 135, ЄСПЛ 2012). Навпаки, він стверджував, що його перебування в психоневрологічному інтернаті було добровільним (див. пункт 18).

81. Крім того, беззаперечним залишався факт, що заявник не був поміщений до психоневрологічного інтернату на підставі законного рішення. Таким чином, у будь-якому випадку його переведення до відділення інтенсивного догляду з 27 червня до 06 липня 2017 року не могло розглядатися як зміна умов вже існуючого законного затримання (див. в якості протилежних прикладів згадані ухвали щодо прийнятності у справі «Боллан проти Сполученого Королівства» (*Bollan v. the United Kingdom*) та рішення у справі «Стоян Крастев проти Болгарії» (*Stoyan Krastev v. Bulgaria*), пункти 40 – 54).

(ii) Статус ізоляції заявника у відділенні інтенсивного догляду

82. Суд також встановить, чи становило поміщення заявника до відділення інтенсивного догляду психоневрологічного інтернату у період з 27 червня до 06 липня 2017 року саме собою «позбавлення свободи», яке підпадало під сферу дії пункту 1 статті 5 Конвенції.

83. Для того, аби встановити, чи мало місце «позбавлення свободи», треба врахувати цілу низку чинників, які виникають у конкретній справі. Зазначене поняття поєднує у собі як об'єктивний елемент, а саме тримання особи в обмеженому просторі протягом значного періоду часу, так і суб'єктивний елемент, тобто відсутність дійсної згоди особи на таке тримання (див. рішення у справах «Шторк проти Німеччини» (*Storck v. Germany*), заява № 61603/00, пункти 71 і 74, ЄСПЛ 2005-V, від 16 червня 2005 року та «М. проти України» (*M. v. Ukraine*), заява № 2452/04, пункт 69, від 19 квітня 2012 року).

84. Стосовно об'єктивного елементу Суд вказує на конкретні доводи заявника (див. пункти 18 і 79), які не оскаржувалися як такі Урядом, що він тримався у відділенні інтенсивного догляду психоневрологічного інтернату протягом десяти днів, протягом яких не міг залишити його, за винятком періоду з 27 до 30 червня 2017 року, коли йому дозволяли залишати відділення інтенсивного догляду, щоб поспати у своїй кімнаті в житловому корпусі у зв'язку з переповненістю відділення. Заявник також зміг ненадовго залишити відділення 30 червня та 05 липня 2017 року, щоб поспілкуватися зі своїм батьком і юристом відповідно. В інший час він постійно перебував у відділенні інтенсивного догляду, яке зачинялося ззовні і могло бути відчинене лише працівниками психоневрологічного інтернату; він не міг залишати його навіть для прогулянок; а його зв'язок із зовнішнім світом був серйозно обмежений (див., *mutatis mutandis*, рішення у справах «Акоп'ян проти України» (*Akopyan v. Ukraine*), заява № 12317/06, пункт 68, від 05 червня 2014 року та «І.Н. проти України» (*I.N. v. Ukraine*), заява № 28472/08, пункт 72, від 23 червня 2016 року). Фотографія заявника, який стоїть за входними дверима відділення інтенсивного догляду з металевими ґратами, свідчить, що він не міг вільно покинути відділення (див. пункт 21). Хоча Уряд вважав, що переведення заявника до відділення інтенсивного догляду не було «позбавленням свободи» у розумінні пункту 1 статті 5 Конвенції, і посилався у зв'язку з цим на інформацію, що містилася в листах Департаменту та психоневрологічного інтернату (в яких стверджувалося, що особи, які перебували у відділенні інтенсивного догляду, могли вільно виходити з нього на прогулянку під контролем медичного персоналу і згідно з розкладом, а також займатися іншою діяльністю; див. пункт 17), Суд зазначає, що вказані листи мали загальний характер, не стосувалися конкретних тверджень заявника щодо його поміщення до відділення інтенсивного догляду, і

до того ж були підготовлені майже через два роки після поміщення заявника до такого відділення. Крім того, Суд не може проігнорувати, що в медичних документах на відділення посилалися як на «закрите» (див. пункт 14), що передбачало вказівку на обмежений простір і відсутність свободи його залишати. Беручи до уваги всі матеріали справи та доводи сторін, Суд погоджується з описом заявником умов його ізоляції у відділенні інтенсивного догляду.

85. Стосовно суб'єктивного елементу Суд зазначає, що, як вбачається, сторонами не оскаржувалося, що переведення заявника до відділення інтенсивного догляду було здійснено проти його волі. Справді, ніщо не свідчить, що він міг добровільно вирішити не йти з медбратом до відділення інтенсивного догляду, коли той підійшов до нього і сказав йому йти туди (див. пункт 18), або що, опинившись там, він міг вільно залишати його в будь-який момент (див., *mutatis mutandis*, рішення у справі «Афтаначе проти Румунії» (*Aftanache v. Romania*), заява № 999/19, пункт 81, від 26 травня 2020 року).

86. Суд також зазначає, що психоневрологічний інтернат є державною установою, і вважає, що оскаржувана ситуація порушує питання відповідальності держави-відповідача за Конвенцією (див. рішення у справах «Гласс проти Сполученого Королівства» (*Glass v. the United Kingdom*), заява № 61827/00, пункт 71, ЄСПЛ 2004-II; «Штукатуров проти Росії» (*Shtukaturov v. Russia*), заява № 44009/05, пункт 110, ЄСПЛ 2008 та згадане рішення у справі «Акопян проти України» (*Akopyan v. Ukraine*), пункт 69).

87. З огляду на наведене Суд доходить висновку, що поміщення заявника до відділення інтенсивного догляду становило «позбавлення свободи», яке підпадає під сферу дії пункту 1 статті 5 Конвенції. Отже, вказане положення застосовне у цій справі.

2. Інші питання щодо прийнятності

88. Уряд не висунув жодних інших заперечень щодо прийнятності. Суд зазначає, що скарги заявника за статтею 5 Конвенції не є ані явно необґрунтованими у розумінні підпункту «а» пункту 3 статті 35 Конвенції, ані неприйнятними з будь-яких інших підстав. Тому вони мають бути визнані прийнятними.

В. Суть

1. Стверджуване порушення пункту 1 статті 5 Конвенції

(а) Доводи сторін

(i) Уряд

89. Уряд доводив, посилаючись на інформацію, яка міститься в пункті 16, що основною підставою для поміщення заявника до

відділення інтенсивного догляду було погіршення його психічного стану. Нагадавши, що заявник давно мав проблеми з психічним здоров'ям (див. пункт 8), Уряд вважав достовірно доведеним, що заявник страждав на психічний розлад, вид і ступінь якого вимагали його ізоляції, а тому така ізоляція відповідала умовам, визначеним в рішенні у справі «Вінтерверп проти Нідерландів» (*Winterwerp v. the Netherlands*), від 24 жовтня 1979 року, Серія А № 33). За цих обставин ізоляція заявника була необхідною і жодні альтернативні заходи не були б належними. Однак, оскільки 06 липня 2017 року його стан покращився, він був переведений до його кімнати в житловому корпусі.

(ii) Заявник

90. Стосовно законних підстав для його ізоляції заявник стверджував, що ізоляція суперечила Правилам 2016 року (див. пункти 48 – 53). Хоча у 2017 році заклади соціального захисту ще не були включені до переліку закладів охорони здоров'я, на які поширювалися Правила 2016 року, вони за аналогією застосовувалися до психоневрологічного інтернату, оскільки психоневрологічний інтернат за своєю суттю був медичним закладом з надання психіатричної допомоги. Припустивши, що Правила ще не були застосовними до ситуації заявника, його ізоляція, таким чином, порушила пункт 34 Типового положення (див. пункт 57), оскільки у його медичній документації не було вказано, що 27 червня 2017 року він перебував у стані, описаному в цьому положенні. Заявник також стверджував, що якщо Правила 2016 року не були застосовні до психоневрологічного інтернату у 2017 році, це означало, що в 2017 році не існувало норм законодавства, які б регулювали переведення підопічних психоневрологічного інтернату до відділення інтенсивного догляду.

91. Стосовно медичного обґрунтування його ізоляції, то зроблений 27 червня 2017 року медичний запис (див. пункт 14) підтвердив, що того дня заявник не перебував у стані, який вимагав ізоляції. Його ізоляція не переслідувала мету захисту його самого або оточуючих, оскільки він не був агресивним чи небезпечним, і він перебував у відділенні інтенсивного догляду разом з іншими особами. Хоча в листах від 12 березня та 11 квітня 2019 року було наведено посилання на погіршення його стану та інші стверджувані відхилення в його поведінці та судженнях (див. пункт 16), вказаний медичний запис не містив таких відомостей. Крім того, його медичні записи з 27 червня до 06 липня 2017 року не вказували, що у нього було загострення його хвороби чи він був агресивним, або що він становив небезпеку для себе чи оточуючих. Він не отримував лікування у відділенні інтенсивного догляду і жодного разу не був оглянутий лікарем. Насамкінець, коли його перевели назад з відділення інтенсивного

догляду, у медичних записах було зазначено, що його стан залишився «без істотних змін», що спростовувало твердження про його переведення з відділення інтенсивного догляду у зв'язку з покращенням його стану (див. пункт 22), і доводило, що у відповідний період його стан не перешкоджав йому залишатися у його кімнаті в житловому корпусі.

92. Заявника не повідомили про його діагностичну оцінку; мету, спосіб, можливу тривалість і очікувану користь від його ізоляції; альтернативні (менш жорсткі) методи лікування; або можливий біль, дискомфорт, ризики та побічні ефекти ізоляції. Жодного терапевтичного ефекту від поміщення його до закритого простору з двадцятьма іншими особами без прогулянок, доступу до свіжого повітря, різних видів діяльності, реабілітації чи лікування не було.

93. Підстав для ізоляції заявника на десять днів не було. Його медичні записи не містили відомостей про зміну його стану 28 і 29 червня та 01 – 04 липня 2017 року, тоді як записи від 30 червня, 05 і 06 липня 2017 року містили дуже обмежені відомості. Усі рішення ухвалював один лікар-психіатр, і заявник не мав можливості отримати другий незалежний медичний висновок.

94. Отже, законних підстав для ізоляції заявника не було і вона була необґрунтованою і непропорційною. Ізоляція переслідувала інші цілі, зокрема, завадити його зустрічі зі своїми захисниками та його участі у судовому засіданні 05 липня 2017 року і, загалом, змусити його відмовитися від своєї заяви про поновлення його дієздатності.

(b) Оцінка Суду

(i) Загальні принципи

95. З метою дотримання пункту 1 статті 5 Конвенції тримання від вартою особи, яка страждає на психічний розлад, насамперед має бути «законним», що передбачає дотримання встановленого законом порядку; у зв'язку з цим Конвенція по суті посиляється на національне законодавство та встановлює обов'язок забезпечувати дотримання його матеріальних і процесуальних норм (див. рішення у справі «Херцегфальві проти Австрії» (*Herczegfalvy v. Austria*), від 24 вересня 1992 року, пункт 63, Серія А № 244 та згадане рішення у справі «І.Н. проти України» (*I.N. v. Ukraine*), пункт 66). Національне законодавство також має відповідати встановленому Конвенцією стандарту «законності», який вимагає, щоб умови позбавлення свободи згідно з національним законодавством були чітко визначені і закон сам собою був передбачуваним у своєму застосуванні (див., наприклад, рішення у справі «Кавка проти Польщі» (*Kawka v. Poland*), заява № 25874/94, пункт 49, від 09 січня 2001 року та згадане рішення у справі «Афтаначе проти Румунії» (*Aftanache v. Romania*), пункт 90). Крім того, пункт 1 статті 5 Конвенції вимагає наявності у національному законодавстві

«справедливих і належних процедур», а також належного юридичного захисту проти свавільного позбавлення свободи (див. згадане рішення у справі «Вінтерверп проти Нідерландів» (*Winterwerp v. the Netherlands*), пункт 45; рішення у справі «Х.Л. проти Сполученого Королівства» (*H.L. v. the United Kingdom*), заява № 45508/99, пункт 115, ЄСПЛ 2004-IX та згадане рішення у справі «Акоп'ян проти України» (*Akopyan v. Ukraine*), пункт 70).

96. Крім того, тримання особи під вартою є настільки серйозним заходом, що воно може бути виправдане лише тоді, коли були розглянуті інші, менш суворі заходи, і вони були визнані недостатніми для гарантування інтересів особи або суспільства, які можуть вимагати тримання відповідної особи під вартою. Таким чином, позбавлення свободи має не лише відповідати вимогам національного законодавства, але й також бути необхідним за конкретних обставин (див. рішення у справі «Вітольд Літва проти Польщі» (*Witold Litwa v. Poland*), заява № 26629/95, пункт 78, ЄСПЛ 2000-III; згадане рішення у справі «Станєв проти Болгарії» (*Stanev v. Bulgaria*), пункт 143 та рішення у справі «Анатолій Руденко проти України» (*Anatoliy Rudenko v. Ukraine*), заява № 50264/08, пункт 103, від 17 квітня 2014 року).

97. Стосовно позбавлення свободи «психічнохворих», то воно має відповідати меті пункту 1 статті 5 Конвенції, що полягає у запобіганні позбавлення осіб свободи у свавільний спосіб, а також відповідати меті обмеження, зазначеного у підпункті «е» пункту 1 статті 5 Конвенції (див. рішення у справі «Заїченко проти України №2» (*Zaichenko v. Ukraine (№ 2)*), заява № 45797/09, пункт 96, від 26 лютого 2015 року). Зокрема, особа не може бути позбавлена свободи як «психічнохвора», якщо не дотримано три зазначені мінімальні умови: має бути достовірно доведено, що особа є психічнохворою; психічний розлад повинен бути такого виду або ступеня, що обумовлює примусове тримання у психіатричній лікарні; і обґрунтованість продовження тримання у психіатричній лікарні залежить від стійкості такого захворювання (див. згадані рішення у справах «Вінтерверп проти Нідерландів» (*Winterwerp v. the Netherlands*), пункт 39; «Станєв проти Болгарії» (*Stanev v. Bulgaria*), пункт 145; «Штукатуров проти Росії» (*Shtukaturov v. Russia*), пункт 114 та «І.Н. проти України» (*I.N. v. Ukraine*), пункт 70).

(ii) Застосування зазначених принципів у цій справі

98. Заявник, який був визнаний недієздатним за результатами судово-психіатричної експертизи, що встановила наявність у нього хронічного психічного розладу, і який добровільно перебував у психоневрологічному інтернаті з 2014 року, був поміщений до відділення інтенсивного догляду психоневрологічного інтернату на період з 27 червня до 06 липня 2017 року за рішенням психіатра

психоневрологічного інтернату. Суд спершу встановить, чи була така ізоляція «законною» у розумінні пункту 1 статті 5 Конвенції, і чи була дотримана процедура, встановлена законом, якщо така була, у цій справі (див. рішення у справі «Л.М. проти Латвії» (*L.M. v. Latvia*), заява № 26000/02, пункт 45, від 19 липня 2011 року).

99. У зв'язку з цим Суд насамперед вказує на твердження заявника, що його поміщення до відділення інтенсивного догляду психоневрологічного інтернату мало регулюватися Правилами 2016 року. Однак Уряд не підтвердив цього і до того ж Суд не може скористатися здійсненою національним судом оцінкою питань, пов'язаних із застосуванням національного законодавства до фактів справи, оскільки розгляду справи по суті на національному рівні не було. Без такої оцінки й з огляду на те, що лише 16 травня 2018 року Міністерство охорони здоров'я України включило заклади соціального захисту до переліку «закладів охорони здоров'я», у результаті чого до таких закладів також почали застосовуватися Правила 2016 року (див. пункт 63), Суд не може припускати, чи регулювалося офіційно поміщення заявника до відділення психоневрологічного інтернату у 2017 році Правилами 2016 року, в тому числі за аналогією закону (див., *mutatis mutandis*, рішення у справі «Пальчик проти України» (*Palchik v. Ukraine*), заява № 16980/06, пункт 62, від 02 березня 2017 року).

100. Суд також зазначає, що єдиними джерелами права, які регулювали поміщення заявника до відділення інтенсивного догляду, вочевидь були Типові положення 2016 року та Положення «Про Київський психоневрологічний інтернат». Уряд не посилався на жодну іншу законну підставу у зв'язку з цим і, зокрема, не пояснив можливе застосування Закону України «Про психіатричну допомогу» та його зв'язок із відповідними положеннями. Однак стосовно Положення «Про Київський психоневрологічний інтернат» Суд зазначає, що Уряд не надав копію цього положення, як просив Суд під час повідомлення про справу. Тому Суд не може розглядати його як можливу законну підставу для ізоляції заявника.

101. Стосовно Типових положень Суд зазначає, що вони передбачають утворення «відділень (кімнат) інтенсивного догляду» в психоневрологічних інтернатах. Пункт 34 передбачає, що такі відділення (кімнати) призначені для підопічних, що мають важкі соматичні та неврологічні розлади або глибокий ступінь слабоумства, дезорієнтовані у місці, часі, навколишньому оточенні, не спроможні до самообслуговування, найпростіших трудових навичок і спілкування з іншими особами, мають потребу у повному медичному та побутовому догляді (див. пункт 57).

102. Крім того, пункт 36 передбачає, що зміна режиму нагляду здійснюється з об'єктивних причин за рекомендацією лікаря, згодою підопічного та з урахуванням стану його здоров'я із зазначенням

відповідної інформації у медичній документації (див. пункт 58). Однак медичні записи заявника не містять жодних відомостей про «об'єктивні причини» для його ізоляції, згоду заявника на переведення до відділення інтенсивного догляду або факту, що цього вимагав стан його здоров'я.

103. Суд також зазначає, що окрім двох зазначених пунктів Типові положення не містять жодних інших норм, які надають додаткові відомості або гарантії щодо поміщення особи до таких відділень (кімнат) або щодо режиму, умов, можливої тривалості, продовження та припинення такого поміщення. Тому він доходить висновку, що заявник не міг скористатися «справедливими і належними процедурами» у зв'язку з його поміщенням до відділення інтенсивного догляду психоневрологічного інтернату. Крім того, у цій справі вбачається, що не було дотримано навіть цих двох зазначених пунктів Типових положень. Отже, ізоляція заявника не була «законною» у розумінні пункту 1 статті 5 Конвенції.

104. Таким чином, Уряд держави-відповідача не довів, що ізоляція заявника була законною у розумінні пункту 1 статті 5 Конвенції. Отже, у Суду не має іншого вибору, як дійти висновку про порушення пункту 1 статті 5 Конвенції.

2. Стверджуване порушення пункту 4 статті 5 Конвенції

(а) Доводи сторін

105. Уряд стверджував, що заявник мав можливість оскаржити законність своєї ізоляції до суду на підставі статті 16 Цивільного кодексу України (див. пункт 42).

106. Заявник доводив, що згідно з чинним на момент подій національним законодавством він, як недієздатна особа, не міг домогтися судового розгляду питання законності його ізоляції. Він не міг подати позов проти психоневрологічного інтернату; лише його опікун мав право зробити це від його імені. Однак пан К. не підтримав його спроб захистити свої права у судах.

(b) Оцінка Суду

107. Пункт 4 статті 5 Конвенції надає право затриманим особам ініціювати судове провадження для перегляду законності тримання їх під вартою (див., серед багатьох інших джерел, згадане рішення у справі «Станєв проти Болгарії» (*Stanev v. Bulgaria*), пункт 168). Стосовно психічнохворих, важливо, щоб така особа мала доступ до суду, мала право вимагати судового перегляду за її особистим позовом, а також можливість бути заслуханою особисто або за допомогою певної форми представництва. Перегляд за пунктом 4 статті 5 Конвенції не має бути автоматичним, проте повинен надавати можливість відповідній особі самостійно ініціювати провадження (див.

рішення у справах «Мегієрі проти Німеччини» (*Megyeri v. Germany*), від 12 травня 1992 року, пункт 22, Серія А № 237-А та «Горшков проти України» (*Gorshkov v. Ukraine*), заява № 67531/01, пункти 39 і 44, від 08 листопада 2005 року). Крім того, пункт 4 статті 5 Конвенції стосується лише тих засобів юридичного захисту, які мають бути доступні під час тримання особи під вартою з метою швидкого судового перегляду законності тримання такої особи під вартою, що у відповідних випадках мало б призвести до її звільнення; він не стосується інших засобів юридичного захисту, які можуть використовуватися для перегляду законності періоду тримання під вартою, який уже закінчився (див. рішення у справах «Слиненко проти Латвії» [ВП] (*Slivenko v. Latvia*) [GC], заява № 48321/99, пункт 158, ЄСПЛ 2003-Х та «Баталіні проти Росії» (*Bataliny v. Russia*), № 10060/07, пункт 69, від 23 липня 2015 року).

108. Повертаючись до цієї справи, Суд зазначає, що, окрім посилання на загальне цивільно-правове положення (стаття 16 Цивільного кодексу України), Уряд не вказав жодного конкретного національного засобу юридичного захисту, здатного надати заявнику, як недієздатній особі, можливість прямо оскаржити законність його поміщення до відділення інтенсивного догляду психоневрологічного інтернату та тривале застосування цього заходу (див. також згадане рішення у справі «Станев проти Болгарії» (*Stanev v. Bulgaria*), пункт 172). Справді, Суд зазначає, що на момент подій національне законодавство, зокрема пункт 2 частини третьої статті 121 Цивільного процесуального кодексу України (див. пункт 45), прямо виключало можливість безпосереднього звернення недієздатних осіб до суду (див. також рішення у справах «Наталія Михайленко проти України» (*Nataliya Mikhaylenko v. Ukraine*), заява № 49069/11, пункти 17 і 34, від 30 травня 2013 року та «Горбатюк проти України» [Комітет] (*Gorbatyuk v. Ukraine*) [Committee], заява № 1848/16, пункт 18, від 07 листопада 2019 року).

109. Суд також зазначає, що Типове положення 2016 року не містить норм, які б передбачали порядок оскарження до суду підопічними психоневрологічних інтернатів законності їхнього поміщення до відділень (кімнат) інтенсивного догляду у таких закладах. Хоча в Законі України «Про психіатричну допомогу» передбачена можливість звільнення на підставі рішення суду про визнання такого поміщення незаконним (див. пункт 47), Уряд держави-відповідача не роз'яснив національне законодавство та практику з цього питання.

110. З огляду на наведене Суд доходить висновку про недоведеність, що у цій справі існувала процедура, встановлена законодавством, згідно з якою заявник мав право звернутися до суду для перегляду законності його поміщення до відділення психоневрологічного інтернату, як того вимагає пункт 4 статті 5

Конвенції. Зазначеного висновку достатньо для встановлення Судом, що було порушено це положення.

3. *Стверджуване порушення пункту 5 статті 5 Конвенції*

(а) Доводи сторін

111. Уряд доводив, що у заявника був у розпорядженні засіб юридичного захисту, передбачений статтями 23 і 1167 Цивільного кодексу України (див. пункти 43 і 44). Крім того, він посилався на ухвалу національного суду від 10 серпня 2018 року (див. пункт 64), стверджуючи, що зазначений засіб юридичного захисту був ефективним як у теорії, так і на практиці.

112. Заявник повторив, що згідно з національним законодавством він, як недієздатна особа, не міг подати позов проти психоневрологічного інтернату. Жоден з органів державної влади не визнав поміщення його до відділення інтенсивного догляду психоневрологічного інтернату незаконним або іншим чином таким, що становило порушення статті 5 Конвенції.

(b) Оцінка Суду

113. Суд повторює, що пункт 5 статті 5 Конвенції буде дотримано, коли існує можливість звернутися за відшкодуванням шкоди, завданої позбавленням свободи, здійсненим з порушенням пунктів 1 – 4. Таким чином, право на відшкодування шкоди виникає лише у випадку встановлення національними органами влади або Судом порушення одного із зазначених пунктів. У зв'язку з цим ефективне здійснення права на відшкодування шкоди, гарантоване пунктом 5 статті 5 Конвенції, має забезпечуватися з достатнім рівнем визначеності (див. два згадані рішення у справі «Станев проти Болгарії» (*Stanev v. Bulgaria*), пункт 182 та «І.Н. проти України» (*I.N. v. Ukraine*), пункт 97).

114. Повертаючись до цієї справи, Суд зауважує, що з огляду на встановлення ним порушень пунктів 1 і 4 статті 5 Конвенції, пункт 5 статті 5 Конвенції є застосовним. Суд також зазначає, що в подібних попередніх справах він встановлював, що в українській правовій системі не було передбачено право на відшкодування відповідно до пункту 5 статті 5 Конвенції, зокрема, коли не було окремого висновку національних органів влади про незаконність позбавлення свободи (див., наприклад, рішення у справі «Сінкова проти України» (*Sinkova v. Ukraine*), заява № 39496/11, пункти 77 – 84, від 27 лютого 2018 року та згадане рішення у справі «І.Н. проти України» (*I.N. v. Ukraine*), пункти 93 – 102). Оскільки такого висновку на національному рівні щодо поміщення заявника до відділення інтенсивного догляду

психоневрологічного інтернату не було, Суд не вбачає підстав для іншого висновку у цій справі.

115. Отже, було порушено пункт 5 статті 5 Конвенції.

IV. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 3 КОНВЕНЦІЇ

116. Заявник також скаржився за статтею 3 Конвенції на умови його ізоляції у відділенні інтенсивного догляду. Зазначене положення передбачає:

«Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню».

A. Доводи сторін

2. Посилаючись на інформацію, наведену в пункті 17, Уряд стверджував, що у цій справі не було порушено статтю 3 Конвенції.

118. Заявник доводив, що умови у відділенні інтенсивного догляду були значно гіршими, ніж його звичайні умови в психоневрологічному інтернаті. Він послався на свій опис умов у відділенні інтенсивного догляду (див. пункт 19) і зазначив, що доступний йому особистий простір у кімнаті, в якій він перебував у відділенні, становив лише 2,5 квадратні метри. Крім того, під час ізоляції йому не дозволялося виходити на прогулянку за межі відділення інтенсивного догляду або брати участь в інших видах діяльності. Це завдало йому особливих страждань, оскільки зазвичай він проводив більшу частину часу, прогулюючись територією психоневрологічного інтернату або беручи участь у різноманітних заходах клубу. У результаті ізоляція призвела до значного емоційного стресу і погіршення його психічного здоров'я.

B. Оцінка Суду

1. Прийнятність

119. Уряд не висунув жодних заперечень стосовно прийнятності. Зокрема, він не висунув твердження про невичерпання засобів юридичного захисту у зв'язку з тим, що захисники заявника вочевидь не скаржилися директору психоневрологічного інтернату чи до будь-якого іншого національного органу влади на умови ізоляції заявника у відділенні інтенсивного догляду (див. пункт 117). Таким чином, Суд не розглядатиме це питання в цій справі (див., наприклад, рішення у справі «Ніна Куценко проти України» (*Nina Kutsenko v. Ukraine*), заява № 25114/11, пункт 111, від 18 липня 2017 року).

120. Суд зазначає, що ця скарга не є ані явно необґрунтованою у розумінні підпункту «а» пункту 3 статті 35 Конвенції, ані

неприйнятною з будь-яких інших підстав. Тому вона має бути визнана прийнятною.

2. Суть

(а) Загальні принципи

121. Жорстоке поводження має досягти мінімального рівня суворості, щоб підпадати під дію статті 3 Конвенції. Оцінка такого мінімального рівня є відносною: вона залежить від усіх обставин справи, таких як тривалість поводження, фізичні та психологічні наслідки, а у деяких випадках від статі, віку та стану здоров'я потерпілого. Держава повинна гарантувати тримання особи під вартою в умовах, які відповідають принципу поваги до її людської гідності, а спосіб і метод виконання такого заходу не мають завдавати їй душевного страждання чи труднощів, які б перевищували невідворотний рівень страждання, притаманний триманню під вартою, та щоб з огляду на практичні вимоги ув'язнення охорона здоров'я такої особи та її благополуччя забезпечувалася належним чином. Під час оцінки умов позбавлення свободи, необхідно брати до уваги їхні сукупні наслідки та тривалість відповідного заходу. Важливим фактором, який слід враховувати, окрім побутових умов, є режим тримання під вартою. Оцінюючи, чи може режим ізоляції вважатися поводженням, яке суперечить статті 3 Конвенції у конкретній справі, необхідно врахувати конкретні умови, суворість режиму, його тривалість, переслідувану мету та його вплив на відповідну особу. Насамкінець, заборона жорстокого поводження у статті 3 Конвенції однаково стосується всіх форм позбавлення свободи і, зокрема, у ній відсутнє розрізнення за метою відповідного заходу; не має значення, чи застосовано захід у вигляді тримання під вартою в межах кримінального провадження чи як поміщення до установи з метою захисту життя чи здоров'я відповідної особи (див. згадане рішення у справі «Станєв проти Болгарії» (*Stanev v. Bulgaria*), пункти 202, 204 – 206). Крім того, під час оцінки доказів щодо умов тримання під вартою Суд керується критерієм доведеності «поза розумним сумнівом». Якщо збір доказів супроводжується об'єктивними труднощами, заявник, тим не менш, повинен надати детальний і послідовний опис умов тримання його під вартою із зазначенням конкретних елементів як, наприклад, дати його переведення між установами, що дозволить Суду визначити, що скарга не є явно необґрунтованою або неприйнятною з будь-яких інших підстав. Лише правдоподібний та досить детальний опис таких, як стверджується, що принижують гідність, умов тримання під вартою є достатнім доказом жорстокого поводження та належною підставою для повідомлення про скаргу Уряд держави-відповідача. Після того, як Суд повідомить Уряд про скаргу заявника, тягар збирання та надання відповідних документів

лежить на останньому. Ненадання Урядом переконливих доказів щодо побутових умов тримання може призвести до висновків про обґрунтованість тверджень заявника (див. рішення у справі «Сукачов проти України» (*Sukachov v. Ukraine*), заява № 14057/17, пункт 83, від 30 січня 2020 року).

122. Стосовно психічнохворих, які більш піддатливі до відчуття неповноцінності, під час оцінки того, чи були конкретні умови їхнього тримання несумісні зі стандартами статті 3 Конвенції, слід враховувати їхню вразливість. Перевірка дотримання Конвенції щодо таких осіб вимагає підвищеної уваги (див. рішення у справі «Руман проти Бельгії» [ВП] (*Rooman v. Belgium*) [GC], заява № 18052/11, пункт 145, від 31 січня 2019 року).

(b) Застосування зазначених принципів у цій справі

123. Насамперед Суд зазначає, що у результаті неподання захисниками заявника, як вбачається, скарг на умови тримання заявника у відділенні інтенсивного догляду до жодного національного органу влади (див. пункт 119), інформація, яку Суд має про ці умови, по суті, обмежується позиціями сторін. Він не може скористатися оцінкою національних органів або висновком, який міг бути зроблений у зв'язку з цим. Суд також не може скористатися відповідним звітом щодо цього незалежних органів або неурядових організацій, оскільки такі звіти не були подані або не вбачаються доступними.

124. Суд бере до уваги твердження заявника, що за винятком нічного періоду з 27 до 30 червня 2017 року, коли йому дозволяли спати у його кімнаті у психоневрологічному інтернаті, протягом решти часу з 27 червня до 06 липня 2017 року він залишався у відділенні інтенсивного догляду, в якому проживав у кімнаті площею 15 квадратних метрів разом з п'ятьма іншими підопічними (див. пункт 19). Уряд не оскаржив цих доводів, і Суд не вбачає підстав вважати їх недостовірними. Отже, доступний заявнику особистий простір під час його перебування у відділенні інтенсивного догляду становив 2,5 квадратні метри і це саме собою призводить до виникнення серйозної презумпції порушення статті 3 Конвенції (див., *mutatis mutandis*, рішення у справі «Муршич проти Хорватії» [ВП] (*Muršić v. Croatia*) [GC], заява № 7334/13, пункт 137, від 20 жовтня 2016 року та згадане рішення у справі «Сукачов проти України» (*Sukachov v. Ukraine*), пункт 86). Хоча заявник перебував у таких умовах порівняно короткий проміжок часу, його ізоляція не супроводжувалася можливістю щоденних прогулянок і участю в інших видах діяльності на свіжому повітрі (див. пункти 19 і 84). Крім того, існували й інші обтяжуючі аспекти умов його ізоляції, зокрема, відсутність свіжого повітря та питної води, а також обмежені можливості прийняти душ (див. пункт 19). Хоча Уряд посилався на інформацію, що міститься в листах,

написаних Департаментом і психоневрологічним інтернатом (див. пункт 17), які, як вбачається, заперечували конкретні твердження заявника щодо зазначених обтяжуючих аспектів, Суд зазначає, що ці листи мали загальний характер і не містили конкретних вказівок щодо особистої ситуації заявника. До того ж вони були підготовлені в період з березня до травня 2019 року, тобто майже через два роки після поміщення заявника до відділення інтенсивного догляду (див. аналогічний підхід в рішеннях у справах «Беляєв та Дігтяр проти України» (*Belyaev and Digtyar v. Ukraine*), заяви № 16984/04 і № 9947/05, пункт 38, від 16 лютого 2012 року; «Родзевілло проти України» (*Rodzevillo v. Ukraine*), заява № 38771/05, пункт 53, від 14 січня 2016 року та згадане рішення у справі «Сукачов проти України» (*Sukachov v. Ukraine*), пункт 90). За цих обставин, коли Уряд не висунув твердження про невичерпання засобів юридичного захисту (див. пункт 119) і не спростував докладні та послідовні твердження заявника переконливими доказами, Суд готовий прийняти опис умов ізоляції заявника у відділенні інтенсивного догляду і вважає, що у цій справі було порушено статтю 3 Конвенції.

125. Суд вважає, що зазначені умови не можуть вважатися належними для будь-якої особи, позбавленої свободи, тим більше для таких, як заявник, осіб з психічними розладами. Він також бере до уваги твердження заявника, яке не оскаржувалося Урядом, що поміщення до відділення інтенсивного догляду призвело до значного емоційного стресу та погіршення його психічного здоров'я, і вважає, що сам характер хвороби заявника робив його більш вразливим, ніж звичайну особу, позбавлену свободи, і тому його ізоляція у зазначених умовах могла певною мірою посилити його стрес та негативно вплинути на його здоров'я (див., *mutatis mutandis*, рішення у справі «Славомір Мусял проти Польщі» (*Slawomir Musial v. Poland*), заява № 28300/06, пункти 95 – 97, від 20 січня 2009 року).

126. З огляду на наведене Суд доходить висновку, що було порушено статтю 3 Конвенції.

V. ІНШІ СТВЕРДЖУВАНІ ПОРУШЕННЯ КОНВЕНЦІЇ

127. Насамкінець, заявник скаржився за статтею 3 Конвенції на непроведення ефективного розслідування застосування до нього ізоляції, за статтею 13 на відсутність ефективних засобів юридичного захисту у зв'язку з його скаргами на ізоляцію, та за статтею 2 Протоколу № 4 до Конвенції у зв'язку з його ізоляцією.

128. З огляду на факти справи, доводи сторін і висновки за статтями 3 і 5 Конвенції (див. пункти 98 – 104, 108 – 110, 114 – 115 і 123 – 126) Суд вважає, що він розглянув основні юридичні питання, порушені у цій справі, і немає потреби у винесенні окремого рішення щодо прийнятності та суті згаданих скарг (див. згадане рішення у

справі «Центр юридичних ресурсів в інтересах Валентина Кимпеану проти Румунії» [ВП] (*Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu v. Romania*) [GC], пункт 156).

VI. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

129. Стаття 41 Конвенції передбачає:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливу сатисфакцію».

A. Шкода

130. Заявник вимагав 30 000 євро в якості відшкодування моральної шкоди.

131. Уряд доводив, що між встановленими порушеннями та стверджуваною шкодою не було жодного причинно-наслідкового зв'язку і у будь-якому випадку вимога була надмірною.

132. Суд зазначає, що у цій справі заявник помер під час провадження у Суді, і у нього не залишилося спадкоємців, які висловили бажання підтримати заяву. Отже, Суд не присуджує жодної суми у зв'язку з цим.

B. Судові та інші витрати

133. Заявник також вимагав 14 100 євро в якості компенсації судових та інших витрат, понесених під час проваджень на національному рівні та у Суді. Він подав акт виконаних робіт, згідно з яким його захисники витратили 94 години з погодинною ставкою у розмірі 150 євро, у тому числі 34 години на представництво його інтересів у національних судах і правоохоронних органах та 60 годин – у Суді. Заявник стверджував, що він не міг укласти договір про надання правової допомоги з його захисниками, оскільки не міг укладати договори згідно з національним законодавством як недієздатна особа.

134. Уряд стверджував, що у заявника не було договору про надання правової допомоги; вимога стосовно компенсації судових та інших витрат, понесених під час провадження на національному рівні, мала бути відхилена; і загалом вимога була надмірною.

135. Відповідно до практики Суду заявник має право на компенсацію судових та інших витрат, лише якщо буде доведено, що такі витрати були фактичними і неминучими, а їхній розмір – обґрунтованим. У цій справі з огляду на наявні в нього документи та зазначені критерії Суд відхиляє вимогу щодо компенсації судових та

інших витрат, понесених під час провадження на національному рівні, оскільки провадження у національних судах не було пов'язано зі скаргами заявника до Суду, і Суд не розглядав окремо скаргу заявника на непроведення ефективного розслідування застосування до нього ізоляції.

136. З іншого боку, Суд зазначає, що заявник уповноважив своїх захисників діяти в якості його представників, і вони виконали необхідну роботу як його захисники у зв'язку з цим. Уряд не стверджував, що законні представники вже отримали оплату або з інших причин не мали отримати компенсацію за виконану роботу. Отже, Суд вважає за належне присудити представнику заявника пану Тарахкалу, окрім наданої правової допомоги, 5 000 євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися представнику заявника, пану Тарахкалу.

С. Пеня

137. Суд вважає за належне призначити пеню на підставі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, до якої має бути додано три відсоткові пункти.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Вирішує* продовжити розгляд заяви на підставі пункту 1 статті 37 *in fine* Конвенції;
2. *Оголошує* прийнятними скарги за статтею 3 Конвенції (на умови ізоляції заявника у відділенні інтенсивного догляду психоневрологічного інтернату) і пунктами 1, 4 і 5 статті 5 Конвенції;
3. *Постановляє*, що було порушено статтю 3 Конвенції у зв'язку з умовами ізоляції заявника у відділенні інтенсивного догляду психоневрологічного інтернату;
4. *Постановляє*, що було порушено пункт 1 статті 5 Конвенції;
5. *Постановляє*, що було порушено пункт 4 статті 5 Конвенції;
6. *Постановляє*, що було порушено пункт 5 статті 5 Конвенції;
7. *Постановляє*, що немає необхідності розглядати решту скарг заявника;

8. *Постановляє, що:*

- (а) упродовж трьох місяців з дати, коли це рішення набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач повинна сплатити представнику заявника 5 000 (п'ять тисяч) євро, та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися йому, в якості компенсації судових та інших витрат, які мають бути сплачені безпосередньо на банківський рахунок представника заявника пана Тарахкала; ця сума має бути конвертована в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;
- (а) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначену суму нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;

2. *Відхиляє* решту вимог заявника щодо справедливої сатисфакції.

Учинено англійською мовою та повідомлено письмово 15 вересня 2022 року відповідно до пунктів 2 та 3 Правила 77 Регламенту Суду.

Віктор Соловейчик
(*Victor Soloveytschik*)
Секретар

Сіюфра О'Лірі
(*Siofra O'Leary*)
Голова